

Research Paper

Identification of Information Technology and Management Indicators to Construct an Iranian-Islamic Creative City: A Case Study on Isfahan Metropolis in Iran

Nooreddin Azimi ^{*1} , Soheila Rezaei Adaryani ²

¹ Associate Professor of Urban Planning, Department of Architecture, Urban Planning, University of Guilan, Rasht, Iran

² MA in Urban Planning, Faculty of Architecture, Urban Planning and Art, University of Guilan, Rasht, Iran

10.22080/USFS.2021.17488.1885

Received:

September 29, 2020

Accepted:

February 7, 2021

Available online:

September 17, 2021

Keywords:

Factor Analysis, Index, Iranian-Islamic Creative City, Information Technology and Management, Isfahan Metropolis

Abstract

The rapid urbanization in the 21st century along with information revolution and development of new technologies shows a structural change in urban development process. Cities try to support and provide a suitable environment to attract elite and talented people termed “creative class”. The creative city is the center of innovation, creativity, technology, and conversion of ideas to wealth and many cities tend to take the advantage of these specifications. This study attempts to find the main indicators for the construction of Iranian-Islamic creative city with regard to the important role of Islamic culture in the organization of cities and residential places in Iran. This research employs a descriptive-analytical method and collects data through questionnaire surveys. After extracting the required indices of creative city from the existing literature, they were classified into different categories. In this study, a total of 230 religious students and scholars in Isfahan religious schools were interviewed. Factor analysis was used to categorize the selected indicators. Finally, by using factor analysis, selected indicators were reduced to four categories including: 1) development of new information technology infrastructures, 2) efficient management, 3) foreign relations and management policies and 4) women participation in urban management.

*Corresponding Author: Nooreddin Azimi

Address: Department of Architecture, Urban Planning, University of Guilan, Iran.

Email: azimi@guilan.ac.ir

Tel: 09128435877

Extended Abstract

1. Introduction

The rapid urbanization in the 21st century along with information revolution and development of new technologies shows a structural change in urban development process. Cities try to support and provide a suitable environment to attract elite and talented people termed “creative class”. The creative city is the center of innovation, creativity, technology, and conversion of ideas to wealth and many cities tend to take the advantage of these specifications. Therefore, it is necessary to measure and evaluate the factors that facilitate the achievement of such a vision. If a city succeeds to attract and nurture the creative class and employ them in management fields and creative industries, it could win the competition with other cities.

One of the main components of providing such an environment is proper management of Information and Communications Technology (ICT). It can be employed as a tool to promote the other sections of the society. It is important to note that entering the global network is attractive. However, preserving the local culture and national identity is also very important. In the present study, we have tried to find a model for city development that could support local culture and national identity.

This study attempts to find the main indicators for the construction of Iranian-Islamic creative city with regard to the important role of Islamic culture in the organization of cities and residential places in Iran. We have tried to identify the factors that could provide the ground for the realization of the creative city in Iran through the view point of religious scholars and urban planners.

2. Research Methodology

This research employs a descriptive - analytical method and collects data through questionnaire surveys. After extracting the required indices of creative city from the existing literature, they were classified into different categories. In this study, a total of 230 religious students and scholars in Isfahan religious schools were interviewed. Factor analysis was used to categorize the selected indicators. Finally, by using factor analysis, selected indicators were reduced to four categories including: 1) development of new information technology infrastructures, 2) efficient management, 3) foreign relations and management policies and 4) women participation in urban management

3. Research Findings

As mentioned above, four main factors were extracted through factor analysis. The first factor emphasizes the use of ICT to increase the residents' knowledge in the field of information technology, provide appropriate infrastructure and use of new technologies and prefer in-class education verses virtual education. The second factor focuses on the collaborative management to use creative people in urban management system and require managers to be knowledgeable about urban issues, sociology and anthropology and use of religious advisers when necessary.

The third factor emphasizes establishing a healthy and dynamic relationship with other cities and countries in a way that leads to internal development. This requires the existence of transparent, participatory and flexible policies of government that ultimately lead to attracting creative individuals to the city. Finally, the fourth factor emphasizes on the equal rights of men and women so that the urban management policies should aim to establish justice between men and women so that women can easily and safely be able to perform their social roles in the society.

4. Conclusion

Creative Iranian-Islamic city is not a far-fetched dream as in the past centuries, the Islamic cities have been the flagship of urban development. Today, through the adaptation of Islamic principles with the realities of modern society, creative city may lead to glorify the Islamic cities.

Funding

There is no funding support.

Authors' Contribution

Authors contributed equally to the conceptualization and writing of the article. All of the authors approved the content of the manuscript and agreed on all aspects of the work

Conflict of Interest

Authors declared no conflict of interest.

Acknowledgments

We are grateful to all the scientific consultants of this research.

علمی

شناسایی شاخص‌های مدیریت و فناوری اطلاعات در تحقق شهر خلاق ایرانی-اسلامی (مطالعه‌ی موردی، کلان‌شهر اصفهان)

نورالدین عظیمی*^۱ ID، سهیلا رضایی آدریانی^۲^۱ دانشیار دانشکده‌ی هنر و معماری دانشگاه گیلان، رشت، ایران^۲ دانش‌آموخته‌ی کارشناسی ارشد برنامه‌ریزی شهری، دانشکده‌ی هنر و معماری دانشگاه گیلان، رشت، ایران

10.22080/USFS.2021.17488.1885

چکیده

در قرن ۲۱، رشد شتابان شهرنشینی همراه با انقلاب انفورماتیک و توسعه‌ی تکنولوژی و فناوری-های جدید نشان از تغییر و دگرگونی ساختاری در روند توسعه‌ی شهری دارد. شهرها تلاش اصلی خود را در فراهم‌سازی محیطی مناسب برای جذب بیشتر افراد نخبه و بااستعداد که در اصطلاح، «طبقه‌ی خلاق» نامیده می‌شوند، معطوف می‌دارند. شهر خلاق مرکز نوآوری، خلاقیت، فناوری، و تبدیل ایده به ثروت می‌باشد. از این رو، امروزه بسیاری از شهرها در تلاش برای دستیابی به این الگو هستند. مقاله‌ی حاضر، تلاشی است برای پاسخ به این پرسش که با توجه به جایگاه مهم و نقش اثرگذار فرهنگ اسلامی در نحوه‌ی سازماندهی مراکز شهری و فضاهای سکونتی در ایران، شاخص‌های مدیریت و فناوری اطلاعاتی که بتواند شهر خلاق ایرانی-اسلامی را تحقق بخشند کدامند؟ در این مطالعه از روش توصیفی-تحلیلی و داده‌های حاصل از توزیع پرسشنامه استفاده شده است. پس از جمع‌آوری شاخص‌های ارائه شده در ادبیات موجود مرتبط با حوزه‌ی شهر خلاق نسبت به طبقه‌بندی آنها در بخش‌های مختلف اقدام شده است. در مجموع ۲۳۰ نفر از استادان و محصلان حوزه‌های علمیه در شهر اصفهان مورد مصاحبه و پرسش‌گری قرار گرفتند، از تکنیک تحلیل عاملی به منظور طبقه‌بندی شاخص‌های انتخابی استفاده شده است. در نهایت، شاخص‌های موثر در دستیابی به شهر خلاق ایرانی-اسلامی در حوزه‌ی مدیریت و فناوری اطلاعات در چهار طبقه دسته‌بندی شد که شامل: (۱) توسعه‌ی زیرساخت‌های جدید فناوری اطلاعات و ارتباطات؛ (۲) مدیریت کارآمد؛ (۳) روابط خارجی و سیاست‌های مدیریتی و (۴) مشارکت زنان در مدیریت شهری می‌باشد.

تاریخ دریافت:

۸ مهر ۱۳۹۸

تاریخ پذیرش:

۱۹ بهمن ۱۳۹۹

تاریخ انتشار:

۲۶ شهریور ۱۴۰۰

کلیدواژه‌ها:

تحلیل عاملی، شاخص، شهر خلاق ایرانی-اسلامی، مدیریت و فناوری اطلاعات، کلان‌شهر اصفهان

* نویسنده مسئول: نورالدین عظیمی

آدرس: دانشیار دانشکده‌ی هنر و معماری دانشگاه گیلان، رشت، ایمیل: azimi@guilan.ac.ir

تلفن: ۰۱۳۳۳۶۹۰۳۸۱

ایران

۱ مقدمه

حساب می‌آیند که شهرها به دنبال جذب و پرورش آنها هستند. شهروندان در شهر خلاق از اقتصادی پویا و عدالت‌محور برخوردارند و در چنین فضایی شاهد جدایی‌گزینی اقشار فقیر و غنی نخواهیم بود و فاصله‌ی طبقاتی در جامعه به پایین‌ترین حد ممکن خواهد رسید. در این شرایط شهر به سمت توسعه‌ی پایدار پیش خواهد رفت و مدیریت شهری از مردم، برای مردم و با مردم اتفاق می‌افتد بدین معنی که در شهر خلاق شهروندان در ارتباطی تنگاتنگ با برنامه‌ریزان و طراحان شهری بر همه‌ی مسائل نظارت می‌کنند، برای نتیجه‌بخش بودن این الگوی مدیریت و برنامه‌ریزی شهری بایستی به زمینه‌ها و بسترهای اعتقادی و فکری شهر و مردمان آن توجه داشته باشیم، این دیدگاه جدید در حوزه‌ی برنامه‌ریزی شهری بر تفکرات غربی و متناسب با ساختار شهرهای آنان مبتنی است، در صورتی می‌توانیم از آثار مثبت پیاده‌سازی آن در شهرهای خود بهره ببریم که دیدگاه حاضر را منطبق بر اصول و ضوابط فکری و اخلاقی سرزمین خود کنیم، از آنجا که «تفکر اسلامی» و «اصالت شهرهای ایرانی» از پایه‌ها و ارکان شکل‌گیری شهرهای ما می‌باشد، می‌توان از آنها جهت پالایش و مناسب‌سازی اصول و شاخص‌های شهر خلاق بهره برد.

از طرف دیگر از دیدگاه بسیاری اسلام به‌عنوان یک دین شهری شناخته می‌شود (Hassan, 1972; Fischel, 1956)، بنابراین یک شهر زمانی اسلامی است که بتواند جلوه‌گاه مبانی و اصول و ارزش‌هایی باشد که کلام الهی برای جامعه‌ی اسلامی تعریف نموده است (نقی‌زاده^۲، ۱۴۰۰:۱۲).

در نقاط مختلف دنیا از آسیا گرفته تا آفریقا و اروپا، جهان‌بینی اسلامی تأثیر غیرقابل انکاری را در توسعه و ساختار کالبدی شهرها بر جای گذاشته است. در جامعه‌ی اسلامی بر اعمال مذهبی، اعتقادات و ارزش‌ها به‌خصوص ارزش‌هایی تأکید شده است که به سازماندهی، اداره‌ی امور و اجتماع شهروندان مربوط می‌شود و در مقابل مردم را از

جهان امروز شاهد جهشی بلند به سوی زندگی هر چه بهتر و با کیفیت‌تر است و تلاش برای ارتقای کیفیت زندگی شهری دغدغه‌ی اصلی صاحب نظران می‌باشد. در این مسیر توجه به شهرها به‌عنوان مراکزی که گرداننده‌ی اصلی این جریان هستند از اهمیت بسیاری برخوردار است. اگر تا سه قرن پیش، زمین سرمایه‌ی اصلی انسان‌ها بود و اگر تا یک قرن پیش، صنایع و کارخانجات ثروت و دارایی اصلی به‌شمار می‌آمدند، امروزه اطلاعات و دانسته‌های هر فرد سرمایه و ثروت او محسوب می‌شود. در سال ۱۹۸۰ که ایده‌ی شهر خلاق ارائه شد، بر همگان مشخص شده بود که جهان، آرام آرام به سمت تغییراتی گسترده در پارادایم جریان اطلاعات پیش می‌رود. شهرهای صنعتی از سال ۱۹۷۰ شروع به گسترش و بازسازی ساختارها کرده بودند و این جریان همچنان ادامه یافت تا جایی که این حرکت در جریان زمان به صورت عمومی مورد تجزیه و تحلیل و ادراک واقع شد. جاری شدن ایده‌ی شهر خلاق با پیدایش فناوری نوین و به‌خصوص ارتباطات اینترنتی تسهیل شد، به‌طوری که حرکت جدی به سمت شهرهای خلاق بر پایه‌ی تمرکز بر قدرت اندیشه و ارزش‌گذاری آن بر پایه‌ی اختراعات و نوآوری‌ها در حوزه‌ی اطلاعات آغاز گشت (جاوید^۱ و همکاران، ۲۰۱۳:۱۲). پژوهشگران شهر خلاق، فرهنگ را ابزار بازآفرینی شهری و صنایع خلاق را موتور توسعه‌ی اقتصادی می‌دانند (COIN, 2017:41).

ایده‌ی شهر خلاق نخستین بار توسط ریچارد فلوریدا در سال ۱۹۹۰ مطرح شد و به‌عنوان یکی از رویکردهای نوین برنامه‌ریزی شهری مورد توجه قرار گرفت. شهرخلاق رویکردی فرهنگی در توسعه‌ی شهری است که بر ارتقای کیفیت زندگی شهروندان از طریق جذب و پرورش استعدادها و خلاقیت افراد تأکید دارد، در واقع، در شهرهای خلاق، شهروندان و طبقه‌ی خلاق به‌عنوان سرمایه‌های اصلی شهر به

² Naqizadeh

¹ Javid

زمانی تحقق خواهد یافت که شاخص‌های شهر خلاق ایرانی - اسلامی در شهر پیاده و اجرا شوند.

۲ مبانی نظری

امروزه، توجه به مفهوم خلاقیت در جهان مطرح شده است و به‌طور پیوسته در حال رشد و فراگیری است. این مفهوم بر بهره‌گیری از امکانات فرهنگی و هنری به‌عنوان دارایی‌های ارزنده در راستای جذب افراد فعال، ماهر و تحصیل‌کرده تاکید دارد (Grodach, 2012:82). شهر خلاق، مبحث جدیدی است با هدف دستیابی به توسعه‌ی دانایی محور، به‌منظور تحقق شهرهای خلاق علاوه بر نقش خلاقیت در رشد و شکل‌دهی شهر، حذف محدودیت‌ها و موانع فیزیکی، اجتماعی و فرهنگی از شهرها مد نظر قرار می‌گیرد تا خلاقیت به عنوان نیروی محرکه، رشد و توسعه‌ی اقتصادی شهر را موجب شود (سرور^۱ و همکاران، ۲۰۱۷:۳۲۷).

شهر با استفاده از اصطلاحاتی چون «شهر خلاق» (Landry, 2008:34) و «طبقه‌ی خلاق» (Florida, 2002:7) بیانگر اهمیت فرهنگ و هنر در بافت شهرها بوده و این مفهوم به‌طور فزاینده‌ای با شهر خلاق در ارتباط است، فرهنگ و هنر شامل؛ هنرهای بصری، موسیقیایی، تئاتر، رسانه، طراحی و رقص است (Goldberg-Miller & Heimlich, 2017:124). طبقه‌ی خلاق با شکل دادن روابط بین فرآیندهای اجتماعی و فعالیت‌های اقتصادی، شبکه‌های خلاق را ایجاد می‌کنند و با برقراری ارتباط بین مردم، مکان‌ها و شبکه‌ها، به سمت دستیابی به شهر خلاق حرکت می‌کنند (Evans, 2009, 138).

از میانه‌ی دهه‌ی ۱۹۹۰ به بعد، ابتدا در بریتانیا و سپس در آمریکا مفهوم شهر خلاق به یک پارادایم معمول و یک مدل جدید از گرایش به برنامه‌ریزی و سیاست‌های شهری تبدیل شده است (Reckwitz, 2009:4). لندری (نظریه‌پرداز) و فلوریدا (اقتصاددان) نمایندگان اصلی شهر خلاق

پراکندگی و دوری از هم برحذر داشته‌اند. حال سوالی که مطرح می‌شود این است که، نقاط شهری کشور ما که طی قرون گذشته براساس فرهنگ ایرانی-اسلامی شکل گرفته و در دوره‌ی معاصر تحت تأثیر فناوری‌های غربی توسعه یافته‌اند تا چه اندازه می‌توانند از حیث مدیریت امور به شکل یک شهر خلاق درآیند؟ به‌عبارت دیگر، یک شهر خلاق ایرانی-اسلامی از چه شاخص‌های مدیریت و فناوری اطلاعات بایستی برخوردار باشد؟ به‌منظور دستیابی به شهرخلاق ایرانی - اسلامی در درجه‌ی اول بایستی به تعریف و شناسایی ویژگی‌های این شهرها بپردازیم، در واقع درصدد پاسخگویی به سؤالات زیر می‌باشیم:

چه شهری به‌عنوان شهر خلاق شناخته می‌شود؟ مولفه‌های موثر در دستیابی به شهر خلاق چیست؟ و اینکه معیارهای تعریف و سنجش خلاقیت چیست؟ جهت پاسخگویی به این سوالات معیارها و شاخص‌هایی لازم است تا به‌وسیله‌ی آن به سنجش میزان خلاقیت شهرها نایل آییم، برهمین اساس، در این پژوهش به بررسی و شناسایی شاخص‌ها و مولفه‌های مدیریت و فناوری اطلاعات در شهر خلاق و بومی‌سازی آنها براساس مبانی شهر ایرانی - اسلامی خواهیم پرداخت.

برای نیل به این مقصود، شهر اصفهان که از قدمت بالای تاریخی و فرهنگی برخوردار است و تأثیر تفکرات اسلامی بر ساختار کالبدی و کلیه‌ی زمینه‌های زندگی شهری آن مشهود است به‌عنوان نمونه‌ای از شهر ایرانی - اسلامی انتخاب گردید تا در حوزه‌ی مدیریت و فناوری اطلاعات مورد بررسی قرار گیرد. شهر اصفهان با برخورداری از پیش‌شرط‌های خلاقیت نظیر؛ وجود مراکز علمی و پژوهشی متعدد، استقرار صنایع و فناوری‌های برتر و فرهنگ و هنر اصیل و کهن خود از یک سو و از سوی دیگر، وجود مزیت‌هایی نظیر؛ معماری ایرانی - اسلامی، مردمانی مومن و دین‌دار، می‌تواند به‌عنوان نمونه‌ای از شهر خلاق ایرانی - اسلامی ایفای نقش کند، این مسئله

¹ Sarvar

شهرهای خلاق یونسکو بر توسعه‌ی پایدار شهری تاثیرگذار بوده است.

امیری^۴ و همکاران (۲۰۱۹)، در مقاله‌ایی با عنوان «کاربست روش مرور سیستماتیک ادبیات در شناسایی ابعاد، مولفه‌ها و شاخص‌های شهر خلاق» به بررسی منابع و پژوهش‌های صورت گرفته در سال‌های ۲۰۰۰-۲۰۱۶ پرداخته است و در نهایت در هفت بعد فضایی، اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی، انسانی، ساختاری و نهادی به ارائه شاخص‌ها و مولفه‌ها اقدام نموده است.

مارگرید رودریگز و ماریو فرانکو^۵، (۲۰۲۰) در مطالعه‌ایی با عنوان، «شبکه‌ها و عملکرد شهرهای خلاق: یک تحلیل کتاب‌شناختی» به بررسی و مرور سیستماتیک ادبیات مربوط به عملکرد شهرهای خلاق براساس یک تحلیل کتاب‌شناختی مشتمل بر ۱۰۲ اثر نموده‌اند؛ نتایج حاکی از علاقه روزافزون به مفهوم شهرهای خلاق دارد که در دو دسته طبقه‌بندی می‌شوند: ۱- شهرهای خلاق و ارتباط آنها با طبقه‌ی خلاق و فرهنگ؛ ۲- شبکه‌ها و خوشه‌های فرهنگی خلاق. ولی همچنان به مطالعه درخصوص عملکرد شهرهای خلاق و عوامل تعیین کننده‌ی مربوط به آن وجود نیاز دارد.

گولدبرگ میلر^۶، (۲۰۱۹) در مطالعه‌ایی با عنوان «استراتژی شهر خلاق در دستورکار شهرداری نیویورک» با استفاده از روش مصاحبه‌ی نیمه ساختاریافته و استفاده از منابع اسنادی و کتابخانه‌ایی به شناسایی مداخلات و عملکردهای خلاقانه شهرداری نیویورک در دهه ۲۰۰۰ می‌پردازد و از خلاقیت به‌عنوان یک استراتژی شهرداری برای احیای مجدد پس از شوک حاصل از حادثه یازده سپتامبر یاد می‌کند.

مونتالتو^۷ و همکاران، (۲۰۱۹) در مطالعه‌ایی با عنوان «درنظرگیری فرهنگ به‌عنوان رویکردی تجربی

محسوب می‌شوند. اولین شخصی که بحث مناطق و شهرهای خلاق را مطرح کرد، ریچارد فلوریدا است. او در سال ۲۰۰۲ اولین کتاب خود را با عنوان creative class به چاپ رساند و پس از آن در سال ۲۰۰۵ کتاب دیگری را برای تقویت موضوعش منتشر کرد (رفیعیان و شعبانی، ۲۰۱۵:۲)، از دیدگاه فلوریدا شاخص‌های اصلی و کلیدی در ایجاد شهر خلاق عبارت است از: فناوری، استعداد و سطح تحمل که در بین طبقه‌ی خلاق بسیار پر اهمیت و بارز می‌باشد. اگرچه این سه متغیر به تنهایی به خلاقیت منجر نمی‌شود، ولی به‌عنوان عوامل اصلی جذب‌کننده و شکل‌دهنده به شهر و سوق‌دهنده‌ی آن به شهر خلاق عمل می‌کنند (Florida, 2002:46) همچنین فلوریدا بر ترویج نوسازی فرهنگی، جذب افراد جدید خلاق، تحریک مشارکت‌های اجتماعی و همچنین حمایت مالی از امکانات رفاهی و صنایع تاکید کرده است (Zherdev, 2014:7).

درخصوص شهر خلاق مطالعات متعددی انجام شده که در ادامه به مواردی از آنها اشاره می‌شود:

حیدری‌پور^۲ (۲۰۲۰) در مقاله‌ایی با عنوان «تدوین مدل برنامه‌ریزی شهر خلاق صنایع دستی اصفهان با استفاده از مدل مفهومی» با استفاده از سه روش تحلیلی فراترکیب، تحلیل ضریب تغییرات و تحلیل عاملی اکتشافی به ارائه‌ی مدل بومی برنامه‌ریزی شهر خلاق صنایع دستی در خصوص اصفهان اقدام نموده است.

علیزاده و لطفی^۳ (۲۰۱۹)، در مطالعه‌ایی با عنوان «تبیین اثرگذاری عضویت در شبکه‌ی شهرهای خلاق بر توسعه‌ی پایدار شهری» با مطالعه‌ی موردی شهر رشت و استفاده از روش پیمایشی و پرسشنامه محقق ساخته و همچنین تحلیل داده‌ها با نرم افزار spss این نتیجه حاصل شد که عضویت در شبکه‌ی

⁵ Margarida Rodrigues & Mario Fracco

⁶ Goldberg-Miller

⁷ Montalto

¹ Rafieeyan & Shabani

² Heidari pour

³ Alizadeh & Lotfi

⁴ Amiri

الف) شهرهای فناورانه - نوآور: به‌عنوان زادگاه توسعه‌ی فناوری جدید و حتی گاهی به‌عنوان مراکز تحولات واقعی عمل کرده‌اند، یک مثال کلاسیک از شهرهای مبتنی بر فناوری و نوآوری، شهر دیترویت است، جایی که هنری فورد در سال ۱۹۰۰ صنعت اتومبیل‌سازی آمریکا را در آن‌جا پایه گذاشت. شهرهای فناورانه - نوآور در دهه‌ی اخیر، عمدتاً در مناطقی چون دره‌ی سلیکن (سانفرانسیسکو و پالو آلتو) در ایالات متحده و آکسبریج (آکسفورد و کمبریج) در بریتانیا قرار گرفته‌اند. اخیراً ایجاد قطب‌های فناورانه هدف بسیاری از شهرها بوده است.

ب) شهرهای فرهنگی - فکری: این شهرها در دوره‌هایی از تاریخ خود شاهد مجادله‌ی بین محافظه‌کاران و گروه کوچکی از رادیکالیست‌ها (که به نوآوری تمایل داشتند) بودند؛ نتیجه‌ی این مجادله، عکس‌العمل‌های خلاق بود که عمدتاً توسط اندیشمندان، فیلسوفان و هنرمندان رخ می‌داد. این انقلاب خلاق، مثل یک آهنربای جاذب برای شهر عمل می‌کرد؛ نمونه‌های تاریخی این شهرها، شهرهای یونان باستان (مهد دموکراسی) و فلورانس (در دوره‌ی رنسانس) هستند.

ج) شهرهای فرهنگی فناورانه: این شهرها ترکیبی از ویژگی‌های عمده‌ی دو نوع شهر قبلی هستند. این شهرها فناوری و فرهنگ را با هم ترکیب می‌کنند. این نوع شهرها در گذشته از صنایع فرهنگی مثل صنعت فیلم در هالیوود (۱۹۲۰) و همتای هندی (بالیوود) در شهر بمبئی حاصل شده‌اند. حال و اسکات آینده‌ایی درخشان برای مکان‌هایی که توانایی ویژه‌ایی در پیوند اینترنت و رسانه (فناوری‌ها) با فرهنگ دارند (مانند موزه‌های مجازی) تصور کرده‌اند.

د) شهرهای فناورانه - سازمانی: خلاقیت در چنین شهرهایی، در گرو فراوانی تعداد افرادی است که برای مسائل مربوط به زندگی شهری در مقیاس بزرگ راه‌حل‌های سازمانی ارائه می‌دهند. در این

برای اندازه‌گیری نشاط خلاق و فرهنگی در شهرهای اروپایی^۱، با درنظرگیری مطالعاتی که فرهنگ را به‌عنوان عامل توسعه‌ی شهری در نظر گرفته‌اند، ۲۹ شاخص حاصل از مطالعه شهرهای اروپایی را در نظر گرفته و در نهایت این گونه نتیجه‌گیری شده که، بسیاری از شهرهای متوسط، دارایی‌های سرمایه‌ی فرهنگی بیشتری نسبت به شهرهای بزرگتر دارند.

مفهوم شهر خلاق به شکلی غالب توسط مقامات شهری، برنامه‌ریزان شهری، تاجران و هر شخصیتی که به دنبال توسعه‌ی شهر است به‌عنوان یک مرکز خلاق بازتعریف شده است. شهر خلاق مکانی برای شکوفایی خلاقیت‌های هنری، نوآوری‌های علمی و فناوری و صدای رسای فرهنگ‌های رو به رشد است. در این شهر، هر شهروند به استفاده از ظرفیت‌های علمی، هنری و فرهنگی خود اطمینان خاطر داشته و می‌داند همواره حرکتی رو به رشد دارد (جاوید^۱ و همکاران، ۲۰۱۳: ۱۰۷). ریچارد فلوریدا مولفه‌های اصلی خلاقیت شهری را شامل سه مولفه می‌داند که به‌وسیله‌ی آن می‌توان گفت یک شهر تا چه حد خلاق است. این سه مولفه عبارتند از؛ استعداد، فناوری و بردباری (قربانی^۲ و همکاران، ۲۰۱۳: ۸).

شهرهای خلاق برخوردار از فضای پویا و سالمی هستند و به‌صورت یک جامعه باز از تازه واردها استقبال کرده و به سرعت خود را با ایده‌های جدید سازگار می‌کنند. همچنین گروه‌های جدید مهاجر را به راحتی در خود جای داده و به هم‌سازی و هم‌زیستی خلاقانه‌ی آنها کمک می‌نماید (رضائیان^۳ و همکاران، ۲۰۱۳). شهر خلاق پدیده‌ایی است که امکان دارد در هر دوره‌ایی وجود داشته باشد؛ اما هیچ محیط شهری برای همیشه به‌صورت خلاق عمل نمی‌کند. ما در تاریخ به انواع گوناگونی از شهرهای خلاق برمی‌خوریم که از جمله آنها می‌توان به شهرهای تکنولوژیکی - نوآوری، فکری - فرهنگی، فرهنگی - نوآورانه و فناورانه - سازمانی اشاره کرد.

³ Rezaian

¹ Javid

² Ghorbani

دیگران، ۲۰۱۲: ۹۹). این جهان‌بینی، ایدئولوژی و خط‌مشی‌ای برای تمام عرصه‌های زندگی در طول زمان ارائه کرده و بر سیاست، تجارت، روابط اجتماعی، خوردن و آشامیدن و ... تاثیر گذاشته است. معماری و شهرسازی به‌عنوان فضای دربرگیرنده‌ی انسان و فعالیت‌های او دستخوش تغییرات شده و براساس نیازهای این تفکر و نگرش خود را اصلاح نموده است. این تفکر کمال و سعادت همه انسان‌ها را مدنظر قرار داده است (همان، ۱۰۰).

از اصلی‌ترین اصولی که جهان‌بینی اسلامی متأثر از آن است می‌توان به اصل توحید و عدالت‌محوری اشاره نمود که بایستی در تمامی زمینه‌ها مدنظر قرار گیرد (نقی‌زاده^۳، ۳-۴: ۲۰۱۰)، براساس آیات قرآنی می‌توان دریافت که اگرچه اسلام بر زندگی شهری تاکید دارد، به هیچ وجه اصول و قانونی مشخص را برای طراحی فضاهای شهری تبیین نکرده است و تنها اصول و قوانینی را فراهم می‌آورد که مسیر زندگی یا سبک زندگی مسلمانان را در محیط شهرها تعریف می‌کند (خالدیان^۴ و همکاران، ۲۰۱۴: ۱۶). بنابراین این وظیفه بر عهده کارشناسان مومن و آشنا به اصول اسلامی است که تئوری‌ها و مدل‌های جدید توسعه‌ی شهری را در انطباق با قواعد و قوانین اسلامی بازتعریف نمایند و از این طریق علاوه بر ایجاد بستری برای پیشرفت و به‌روز بودن شهرهای اسلامی در عرصه‌ی جهانی، زمینه‌ی لازم برای تعالی انسان، که هدف اصلی شهرهای اسلامی است را محقق نمایند. در این راستا در مطالعه‌ی حاضر به بررسی و شناسایی شاخص‌ها و عوامل تاثیرگذار در حوزه‌ی مدیریت و فناوری اطلاعات خواهیم پرداخت که موجب شکل‌گیری شهر خلاق ایرانی - اسلامی می‌گردند.

۳ روش تحقیق

روش تحقیق پژوهش حاضر، توصیفی-تحلیلی است، تکنیک‌های مورد استفاده شامل: استفاده از

زمینه می‌توان به فراهم‌سازی آب برای جمعیت، تامین زیرساخت‌ها، حمل‌ونقل و مسکن اشاره کرد. از نمونه شهرهایی که توانسته‌اند، چنین ابتکاراتی از خود بروز دهند، می‌توان به روم عصر سزار (آبگذرها)، لندن و پاریس قرن ۱۹ (سیستم راه آهن زیرزمینی) و نیویورک در حدود سال ۱۹۰۰ (احیای بندرگاه‌ها) اشاره کرد (سلیمانی و جهانگیری^۱، ۲۰۱۵: ۳۰).

امروزه دولت‌ها به دلایل متعددی ناگزیر از ایفای نقش در عرصه‌های مختلف شهری هستند. عملکرد بیش از پیش پیچیده فضاهای شهری کنونی، سرمایه‌گذاری و هزینه‌های زیادی را می‌طلبد. از اواخر دهه‌ی ۱۹۷۰ و آغاز دهه‌ی ۱۹۸۰ پذیرش برنامه اصلاح ساختاری، آزادسازی و خصوصی‌سازی توسط بسیاری از کشورهای جهان، باعث گسترش فقر و به‌تبع آن از بین رفتن امکان شکوفا شدن استعدادهای خلاق در این کشورها شده است، بنابراین رویکرد شهر خلاق می‌تواند پاسخ مناسبی به وضعیت نابه‌سامان ایجاد شده باشد.

تاثیرپذیری معماری و شهرسازی از شرایط محیطی و مکتب‌های فکری مسئله‌ای ثابت شده است چرا که در اقصی نقاط جهان بسته به نوع فرهنگ و شرایط محیطی شاهد بروز و ظهور سبک‌های خاص هستیم و این اصول شهرسازی است که از شرایط و مقتضیات الهام می‌گیرد.

دین مبین اسلام اصول و ارزش‌هایی را برای زندگی انسان معرفی نموده است که این اصول کلی می‌باشند و این توانایی را دارند که در خصوص جنبه‌های مختلف زندگی فرد مصداق داشته باشند. فلسفه زندگی انسان، برگرفته از جهان‌بینی او می‌باشد و جهان‌بینی اسلام با محوریت توحید و یکتاپرستی معنا و مفهوم خاصی به زندگی مسلمانان بخشیده است و برای هدایت بشریت با ارائه‌ی اصول و معیارها و همچنین بایدها و نبایدها طریقتی را برای شریعتی مقدس جهت رسیدن به کمال هستی تبیین نموده است (گودرزی سروش^۲ و

³ Naqizadeh

⁴ Khaledian

¹ Soleimani & Jahangiri

² Goodarzi Soroush

پرداخته شده است، این پرسشنامه شامل سؤالات تستی و تشریحی می‌باشد که در بخش سؤالات تستی میزان مطابقت شاخص‌ها با اصول اسلامی سنجیده شده است، با توجه به این‌که سنجش میزان مطابقت شاخص‌ها با معیارهای اصیل اسلامی می‌بایستی توسط افراد آشنا به مسائل فقهی و شرعی صورت می‌پذیرفت به همین دلیل پاسخ‌دهندگان از میان طلاب و اساتید حوزه علمیه اصفهان به صورت تصادفی انتخاب شدند و از آنان خواسته شد که نظر خود را در خصوص انطباق یا عدم انطباق هر شاخص با آموزه‌های دینی بر اساس طیف پنج گزینه‌ای لیکرت (کاملاً موافقم، موافقم، نظری ندارم، مخالفم و کاملاً مخالفم) بیان کنند، (جدول ۱ شاخص‌های انتخابی را بر اساس حروف الفبا نشان می‌دهد).

روش مصاحبه، تحلیل اسناد و مدارک، پرسشنامه و مشاهده می‌باشد. جامعه آماری مورد بررسی کلان‌شهر اصفهان می‌باشد.

به‌منظور بررسی و شناسایی شاخص‌های شهر خلاق ایرانی - اسلامی در حوزه مدیریت و فناوری اطلاعات پرسشنامه مناسب براساس مطالعات کتابخانه‌ای و استخراج شاخص‌های تبیین شده در این حوزه تهیه گردید. در این رابطه، سعی شد موارد چالش برانگیز را که گاهی اوقات در مغایرت با اصول اسلامی قرار داشتند و یا به صراحت در دین اسلام مورد تاکید و یا تقبیح قرار نگرفته بودند را انتخاب نماییم، چرا که هدف اصلی پژوهش مبتنی بر بومی‌سازی این شاخص‌هاست، در گام بعدی، به تخیص آنها به جهت محدودیت پرسشنامه

جدول ۱ گزاره‌های پژوهش و منابع آنها

ردیف	گزاره‌های سنجش عوامل مدیریت و فناوری اطلاعات	منبع تعریف کننده
۱	افزایش همکاری‌های بین‌المللی در زمینه‌های مختلف ضروری است	اتحادیه اروپا
۲	بایستی از نسل جوان و خلاق در اداره و مدیریت شهر استفاده کرد	شاخص‌های خلاقیت اروپایی
۳	جذب سرمایه‌گذاران داخلی و خارجی برای افزایش میزان سرمایه‌گذاری لازم است	یونسکو
۴	در جامعه امروز فناوری‌های ارتباطی و الکترونیکی باید به‌روز باشد	فلوریدا، ۲۰۰۷
۵	در یک جامعه اسلامی بایستی برابری حقوق زن و مرد وجود داشته باشد	شاخص خلاقیت شارپی
۶	زنان بایستی در انجام امور مشارکت فعالانه داشته باشند	شاخص خلاقیت شارپی
۷	سیاست‌ها و قوانین مدیریت شهر بایستی باز، اجرایی، انعطاف‌پذیر و مشارکتی باشند	رضائیان و همکاران، ۲۰۱۳
۸	فعالیت‌های آموزشی از راه دور به صورت اینترنتی نظیر؛ مدرسه، دانشگاه و ... باید گسترش یابد	لندری و بیانچینی، ۱۹۹۵
۹	گسترش استفاده از فناوری‌های نوین ارتباطی و اینترنتی در بین مردم و شهروندان برای انجام امور روزمره مانند خرید و سرگرمی و کاهش تعداد سفرهای درون شهری امری ضروری است	هنگ کنگ، ۲۰۰۴
۱۰	لازم است مردم را به استفاده بیشتر از اینترنت و فناوری‌های نوین تشویق کرد	فلوریدا، ۲۰۰۷
۱۱	محیط شهر بایستی برای کارکردن و زندگی شهروندان خصوصاً نسل جوان جذابیت داشته باشد	CCI1

¹ (Creative City Index)

۱۲	مدیران لازم است از ایده‌های جدید و خلاقانه و توانمندی‌های شهروندان استقبال کنند	لندری، ۲۰۰۰
۱۳	مراکز تجاری اینترنتی جهت خرید و فروش کالا و ارائه خدمات بایستی افزایش یابد	ملکی و همکاران، ۲۰۱۵
۱۴	نهاد‌های دولتی بایستی اطلاع‌رسانی مناسبی را درخصوص فعالیت‌های انجام شده و در دست اجرا به مردم ارائه دهند	مختاری ملک آبادی و همکاران، ۲۰۱۴

منبع: تحقیقات نگارندگان

در گام بعدی جهت دستیابی به راهبردهای مناسب به منظور اجرا و عملی‌سازی شاخص‌های شناسایی شده، مصاحبه‌ی عمیق با ۱۵ نفر از استادان و صاحب‌نظران رشته‌ی شهرسازی و همچنین علمای مطرح دینی که هر دو گروه ساکن شهر اصفهان بودند، صورت پذیرفت، زیرا هدف کسب نظرات محتوایی - تخصصی در هر دو حوزه‌ی علمی و فقهی بوده است و ملاک انتخاب به همین خاطر در حوزه‌ی علمی از اساتید دانشگاه و در حوزه‌ی فقهی از علما و مدرسان باسابقه حوزه بوده است. راهکارها و راهبردهای مستخرج از مصاحبه‌های صورت پذیرفته در بخش پایانی ارائه شده است

از بین ۱۵ نمونه انتخابی جهت مصاحبه‌ی تکمیلی ۱۰ نفر مرد و ۵ نفر زن می‌باشند. میانگین سنی پاسخگویان ۴۲ سال با انحراف معیار ۳/۵۴ می‌باشد و کلیه‌ی افراد دارای مدرک دکتری تخصصی در رشته‌ی شهرسازی و برنامه‌ریزی شهری و عضو هیات علمی دانشگاه‌ها و موسسات علمی و در خصوص علمای دینی برخوردار از سطوح بالای حوزوی و مدرس حوزه در شهر اصفهان بودند.

۴٫۲ بررسی رابطه‌ی خصوصیات دموگرافیکی پاسخگویان و عوامل مدیریت و فناوری اطلاعات

به‌منظور بررسی این فرض که آیا بین خصوصیات دموگرافیکی پاسخگویان و عوامل مدیریت و فناوری اطلاعات ارتباطی وجود دارد یا نه از آزمون‌های آماری

در بخش تشریحی پرسشنامه، در قالب ۱۰ سوال از افراد خواسته شد که نظر خود را در خصوص ویژگی‌های شهر خلاق ایرانی-اسلامی در بخش‌های مختلف مدیریتی، فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی، کالبدی، آموزشی و... بیان کنند با این هدف که پس از بررسی پاسخ‌ها بتوان به تصویر ذهنی مناسب از شهر خلاق ایرانی - اسلامی دست یابیم.

در این تحقیق تعداد ۳۰۰ پرسشنامه در حوزه‌های علمیه توزیع گردید که از این تعداد ۲۳۰ پرسشنامه قابل اعتماد و صحیح تشخیص داده شد و وارد تحلیل‌های بعدی گردید.

۴ یافته‌ها و بحث

۴٫۱ خصوصیات دموگرافی جامعه‌ی نمونه

از بین ۲۳۰ نفر از اعضای نمونه، شامل طلاب و اساتید حوزه‌های علمیه‌ی اصفهان، تعداد ۱۶۰ نفر زن و ۷۰ نفر مرد می‌باشند. میانگین سنی پاسخگویان ۲۸ سال با انحراف معیار ۸/۰۵، توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب تحصیلات شامل ۷۲ درصد دارای مدرک تحصیلی دیپلم و یا کمتر و ۲۸ درصد دارای مدرک لیسانس و بالاتر می‌باشد. از میان پاسخگویان بیشتر آنها (۵۶/۵ درصد) داخل شهر اصفهان ۴۲/۲ درصد افراد در شهرهای اطراف اصفهان سکونت داشتند.

گروه افراد ساکن شهر اصفهان و خارج از آن از نظر متغیر مدیریت و فناوری اطلاعات برقرار است. نتایج این آزمون نشان می‌دهد که $F=0/165$ در سطح خطای ۵٪ معنادار نمی‌باشد. براین اساس با پذیرش فرض همگونی واریانس‌ها مقدار t برابر $(-1/278)$ با درجه آزادی ۲۰۰ در سطح خطای ۵٪ معنادار نمی‌باشد، بنابراین نتایج آزمون‌های آماری برای هر چهار مورد فقدان رابطه‌ی معنادار بین خصوصیات دموگرافیکی فوق‌الذکر و عوامل مدیریت و فناوری اطلاعات را نشان می‌دهد.

همان گونه که تفسیر آزمون‌های آماری نشان می‌دهد جامعه‌ی آماری مورد بررسی که شامل افراد در حال تحصیل در حوزه علمیه می‌باشند از نظر طرز تفکر همبستگی و مشابهت بالایی با یکدیگر دارند و این می‌تواند یکی از یافته‌های مهم پژوهش باشد، و این مسئله فارغ از جنسیت، سطح تحصیلات، محل سکونت و مدت زمان تحصیل در حوزه می‌باشد و می‌تواند این گونه تفسیر شود که افرادی با سطح تفکر یکسان اقدام به تحصیل در حوزه‌های علمیه می‌کنند و این طرز تفکر در مدت تحصیل ثابت مانده و چه بسا تقویت می‌شود، چرا که بین گروه‌های مختلف جامعه از نظر مدت تحصیل در حوزه با متغییر مورد بررسی تفاوت معناداری وجود نداشت.

۴،۳ اولویت‌بندی عوامل مدیریت و فناوری اطلاعات در تحقق شهر خلاق ایرانی - اسلامی

پس از جمع‌آوری پرسش‌نامه‌ها و محاسبه‌ی انحراف معیار، میانگین و ضریب تغییرات هر یک از گزاره‌ها در نهایت اولویت‌بندی عوامل انجام شده است، با در نظرگیری این اصل که هرچه ضریب تغییرات یک گزاره کوچک‌تر باشد، رتبه بالاتری را می‌پذیرد. براساس جدول ۲، "استقبال مدیران از ایده‌های جدید و خلاقانه و توانمندی‌های شهروندان"، "اطلاع‌رسانی مناسب نهادهای دولتی

استفاده گردید. این آزمون‌ها به منظور بررسی وجود رابطه‌ی معنادار احتمالی بین هر یک از متغیرهای جنسیت، میزان تحصیلات، مدت زمان تحصیل در حوزه و مکان سکونت پاسخگویان با عوامل مدیریت و فناوری اطلاعات انجام گرفت. در آزمون اول برای بررسی این مسئله که دیدگاه زنان و مردان در خصوص متغیر مدیریت و فناوری اطلاعات یکسان است یا متفاوت؟ از آزمون تی استفاده شد. نتیجه‌ی آزمون لون (Levenes Test) نشان می‌دهد که فرض همگونی واریانس‌ها در بین دو گروه زنان و مردان از نظر متغیر مدیریت و فناوری اطلاعات برقرار است. نتیجه‌ی این آزمون نشان می‌دهد که $F=0/194$ در سطح خطای ۵٪ معنادار نمی‌باشد. براین اساس با پذیرش فرض همگونی واریانس‌ها مقدار t برابر $(-1/007)$ با درجه آزادی ۱۹۷ در سطح خطای ۵٪ معنادار نمی‌باشد. بدین معنا که بین زنان و مردان از نظر متغیر مدیریت و فناوری اطلاعات تفاوت معنی‌داری وجود ندارد و دیدگاه آنان یکسان است.

برای بررسی رابطه‌ی بین میزان تحصیلات پاسخگویان و عوامل مدیریت و فناوری اطلاعات از آزمون تحلیل واریانس یک‌طرفه استفاده شد. نتایج آزمون نشان داد که با توجه به مقدار سطح معنی‌داری $(Sig = 0/384)$ در درون گروه‌ها با درجه آزادی ۱۸۷، و آماره $(F=1/022)$ ، سطح تحصیلات اثر معنی‌داری بر متغیر مدیریت و فناوری اطلاعات ندارد. از آزمون تحلیل واریانس یک‌طرفه همچنین برای بررسی رابطه‌ی بین مدت زمان تحصیل پاسخگویان در حوزه و عوامل مدیریت و فناوری اطلاعات استفاده شد که در اینجا نیز با توجه به سطح معناداری $(Sig=0/283)$ و درجه آزادی ۱۷۶ و مقدار آماره $F=1/273$ بین سطوح مختلف تحصیلات و متغیر مدیریت و فناوری اطلاعات تفاوت معناداری وجود ندارد.

از آزمون تی برای بررسی رابطه‌ی بین محل سکونت پاسخگویان و عوامل مدیریت و فناوری اطلاعات استفاده شد. نتایج آزمون لون نشان می‌دهد که فرض همگونی واریانس‌ها در بین دو

تجاری اینترنتی جهت خرید و فروش کالا و ارائه خدمات، "فعالیت‌های آموزشی از راه دور به صورت اینترنتی نظیر؛ مدرسه، دانشگاه و ..."، به ترتیب سه اولویت آخر را از نظر پاسخگویان به خود اختصاص داده‌اند.

درخصوص فعالیت‌های انجام شده و در دست اجرا به مردم و "جذابیت محیط شهر برای کارکردن و زندگی شهروندان خصوصا نسل جوان" از جمله مهمترین عوامل مدیریت و فناوری اطلاعات جهت تحقق شهر خلاق ایرانی - اسلامی تلقی شده است در حالی که "برابری حقوق زن و مرد"، "افزایش مراکز

جدول ۲ اولویت‌بندی عوامل مدیریت و فناوری اطلاعات

اولویت	ضریب تغییرات	میانگین رتبه‌ای	انحراف معیار	عوامل مدیریت و فناوری اطلاعات	ردیف
۱	۰/۱۴۷	۴/۵۶۵	۰/۶۶۹	مدیران لازم است از ایده‌های جدید و خلاقانه و توانمندی‌های شهروندان استقبال کنند	۱
۲	۰/۱۴۹	۴/۵۴۴	۰/۶۷۷	نهادهای دولتی بایستی اطلاع‌رسانی مناسبی را درخصوص فعالیت‌های انجام شده و در دست اجرا به مردم ارائه دهند	۲
۳	۰/۱۵۴	۴/۴۳۹	۰/۶۸۲	محیط شهر بایستی برای کارکردن و زندگی شهروندان خصوصا نسل جوان جذابیت داشته باشد	۳
۴	۰/۱۵۶	۴/۵۸۷	۰/۷۱۷	بایستی از نسل جوان و خلاق در اداره و مدیریت شهر استفاده کرد	۴
۵	۰/۱۶۵	۴/۳۷۰	۰/۷۲۳	در جامعه امروز فناوری‌های ارتباطی و الکترونیکی باید به روز باشد	۵
۶	۰/۲۱۳	۴/۰۵۷	۰/۸۶۲	سیاست‌ها و قوانین مدیریت شهر بایستی باز، اجرایی، انعطاف‌پذیر و مشارکتی باشند	۶
۷	۰/۲۳۲	۴/۰۷۸	۰/۹۴۵	جذب سرمایه‌گذاران داخلی و خارجی برای افزایش میزان سرمایه‌گذاری لازم است	۷
۸	۰/۲۵۰	۳/۷۵۷	۰/۹۴۰	افزایش همکاری‌های بین‌المللی در زمینه‌های مختلف ضروری است	۸
۹	۰/۲۷۳	۳/۸۳۵	۱/۰۴۸	گسترش استفاده از فناوری‌های نوین ارتباطی و اینترنتی در بین مردم و شهروندان برای انجام امور روزمره مانند خرید و سرگرمی و کاهش تعداد سفرهای درون شهری امری ضروری است	۹
۱۰	۰/۲۷۶	۳/۶۲۶	۱/۰۰۲	لازم است مردم را به استفاده بیشتر از اینترنت و فناوری‌های نوین تشویق کرد	۱۰
۱۱	۰/۲۹۰	۳/۷۳۹	۱/۰۸۳	زنان بایستی در انجام امور مشارکت فعالانه داشته باشند	۱۱
۱۲	۰/۲۹۱	۳/۶۵۷	۱/۰۶۵	در یک جامعه اسلامی بایستی برابری حقوق زن و مرد وجود داشته باشد	۱۲
۱۳	۰/۲۹۴	۳/۷۲۲	۱/۰۹۴	مراکز تجاری اینترنتی جهت خرید و فروش کالا و ارائه خدمات بایستی افزایش یابد	۱۳
۱۴	۰/۳۴۷	۳/۶۱۷	۱/۲۵۴	فعالیت‌های آموزشی از راه دور به صورت اینترنتی نظیر مدرسه، دانشگاه و ... باید گسترش یابد	۱۴

منبع: محاسبات تحقیق حاضر

۲، ارائه شده است. بر اساس مندرجات این جدول، عوامل مدیریت و فناوری اطلاعات در چهار عامل خلاصه شدند. عامل اول با عنوان "توسعه زیرساخت‌های فناوری نوین اطلاعاتی" با مقدار ویژه ۲/۴۵ به تنهایی به تبیین ۳۱/۲۹٪ از واریانس کل قادر بوده است. گویه‌های "لازم است مردم را به استفاده بیشتر از اینترنت و فناوری‌های نوین تشویق کرد" با بار عاملی ۰/۷۴۱، "در جامعه‌ی امروز فناوری‌های ارتباطی و الکترونیکی باید به‌روز باشد" با بار عاملی ۰/۶۱۵ به ترتیب دارای بیشترین و کمترین همبستگی با عامل اول هستند. عامل دوم با نام عمومی "مدیریت کارآمد" دارای مقدار ویژه ۲/۰۲، به تنهایی به تبیین ۲۵/۸۲٪ از واریانس کل قادر می‌باشد. به‌طور کلی، گویه "مدیران لازم است از ایده‌های جدید و خلاقانه و توانمندی‌های شهروندان استقبال کنند" دارای بیشترین همبستگی با این عامل می‌باشد. عامل سوم با عنوان "روابط خارجی و سیاست‌های مدیریتی" با مقدار ویژه ۱/۹۰ بالغ بر ۲۴/۳۲٪ از واریانس کل را تبیین نمود. به‌طور کلی گویه "جذب سرمایه‌گذاران داخلی و خارجی برای افزایش میزان سرمایه‌گذاری لازم است" بیشترین همبستگی را با این عامل دارد. عامل چهارم نیز با نام "مشارکت و برابری حقوق زنان" دارای مقدار ویژه ۱/۴۵ بود که به تنهایی ۱۸٪/۵۵ از واریانس کل را تبیین نمود.

۴٫۴ شناسایی عوامل مدیریت و فناوری اطلاعات در تحقق شهر خلاق ایرانی-اسلامی

در این قسمت از تحلیل عاملی اکتشافی به منظور شناسایی ساختارهای عاملی نهفته در بین داده‌های گردآوری شده از پاسخگویان استفاده شده است. برای تحقق این هدف از روش تحلیل مولفه‌های اصلی استفاده شد. به منظور تعیین مناسب بودن داده‌ها برای تحلیل عاملی از ضریب KMO و آزمون بارتلت استفاده شده است. میزان ضریب KMO همواره بین ۱-۰ است. در صورتی که مقدار این ضریب کمتر از ۰/۵ باشد داده‌ها برای تحلیل عاملی مناسب نخواهند بود و اگر مقدار آن بین ۰/۵ تا ۰/۶۹ باشد می‌توان با احتیاط بیشتر به تحلیل عاملی پرداخت. چنانچه مقدار ضریب مذکور بزرگتر از ۰/۷ باشد داده‌ها برای تحلیل عاملی مناسب خواهند بود. در این تحقیق به منظور تعیین تعداد عامل‌ها از معیار مقدار پیشین استفاده شده است. به‌منظور دستیابی به ماتریس عاملی ساده، معنی‌دار و قابل تفسیرتر از چرخش عاملی متعامد استفاده شده است. لازم به ذکر است که از میان رهیافت‌های متعدد چرخش عاملی متعامد، رهیافت واریماکس مورد استفاده قرار گرفته است. تحلیل عاملی حاصل از عوامل تحقق شهر خلاق ایرانی - اسلامی در جدول

جدول ۳ تحلیل عاملی عوامل مدیریت و فناوری اطلاعات

عوامل	گویه‌ها	بار عاملی	مقدار ویژه	درصد واریانس
توسعه زیرساخت‌های فناوری نوین اطلاعاتی	لازم است مردم را به استفاده بیشتر از اینترنت و فناوری‌های نوین تشویق کرد	۰/۷۴۱		
	گسترش استفاده از فناوری‌های نوین ارتباطی و اینترنتی در بین مردم و شهروندان برای انجام امور روزمره مانند خرید و سرگرمی و کاهش تعداد سفرهای درون شهری امری ضروری است	۰/۶۹۷	۲/۴۵	۳۱/۲۹

عوامل	گویه‌ها	بار عاملی	مقدار ویژه	درصد واریانس
مدیریت کارآمد	مراکز تجاری اینترنتی جهت خرید و فروش کالا و ارائه خدمات بایستی افزایش یابد	۰/۶۶۸		
	فعالیت‌های آموزشی از راه دور به صورت اینترنتی نظیر مدرسه، دانشگاه و ... باید گسترش یابد	۰/۶۶۱		
	در جامعه امروز فناوری‌های ارتباطی و الکترونیکی باید به روز باشد	۰/۶۱۵		
	مدیران لازم است از ایده‌های جدید و خلاقانه و توانمندی‌های شهروندان استقبال کنند	۰/۸۴۹		
روابط خارجی و سیاست‌های مدیریتی	بایستی از نسل جوان و خلاق در اداره و مدیریت شهر استفاده کرد	۰/۷۱۳	۲/۰۲	۲۵/۸۲
	نهادهای دولتی بایستی اطلاع‌رسانی مناسبی را درخصوص فعالیت‌های انجام شده و در دست اجرا به مردم ارائه دهند	۰/۶۴۷		
	افزایش همکاری‌های بین‌المللی در زمینه‌های مختلف ضروری است	۰/۸۵۷		
مشارکت و برابری حقوق زنان	جذب سرمایه‌گذاران داخلی و خارجی برای افزایش میزان سرمایه‌گذاری لازم است	۰/۷۶۵		
	محیط شهر بایستی برای کارکردن و زندگی شهروندان خصوصاً نسل جوان جذابیت داشته باشد	۰/۴۶۸	۱/۹۰	۲۴/۳۲
	سیاست‌ها و قوانین مدیریت شهر بایستی باز، اجرایی، انعطاف‌پذیر و مشارکتی باشند	۰/۴۱۹		
مشارکت و برابری حقوق زنان	در یک جامعه اسلامی بایستی برابری حقوق زن و مرد وجود داشته باشد	۰/۸۳۵	۱/۴۵	۱۸/۵۵
	زنان بایستی در انجام امور اجتماعی مشارکت فعالانه داشته باشند	۰/۶۵۶		
منبع: محاسبات تحقیق حاضر: KMO: ۰/۷۷۲ Bartlett: ۵۷۶/۷۸ sig: ۰/۰				

سایر کشورهای پیشرفته در حوزه‌ی فناوری اصلاً صحیح نمی‌باشد. اعتقاد بیشتر مصاحبه‌شوندگان در زمینه‌ی توسعه‌ی فناوری‌های ارتباطی و اطلاعاتی این بود که بایستی به محتوای مطالب توجه ویژه شود و از توسعه و انتشار مطالب غیراخلاقی و ناشایست ممانعت شود و این گفته که مردم و خصوصاً جوانان خود صاحب عقل و تفکر هستند و قادر به تشخیص راه صواب هستند درست نیست، بلکه این دست‌اندرکاران امر هستند که بایستی محتوای مطالب را کنترل کنند و از ابزارهای فیلترسازی هوشمند بهره ببرند تا از پیامدهای ناگوار آن جلوگیری شود. فیلترسازی هوشمند مسئله‌ای است که امروزه در بسیاری از کشورهای توسعه‌یافته و یا در حال توسعه مورد استفاده قرار می‌گیرد.

در مصاحبه با طلاب و اساتید حوزه‌های علمیه، نظر آنها در رابطه با چهار مؤلفه کلیدی شناسایی شده در تحلیل عاملی و شاخص‌های مدیریت و فناوری اطلاعات در تحقق شهر ایرانی- اسلامی پرسیده شد. جمع‌بندی نظرات ارائه شده در مصاحبه با پاسخگویان در ارتباط با این چهار مؤلفه به شرح زیر می‌باشد.

نظر بیشتر مصاحبه‌شوندگان، در خصوص عامل "توسعه‌ی زیرساخت‌های فناوری‌های نوین اطلاعاتی" این بود که از نظر اسلامی به شرطی که این فناوری‌ها در خدمت انسان باشند و نه برعکس و در راه مفید و شایسته به کار گرفته شوند، منافاتی با آموزه‌های دینی ندارد، چه بسا در تعالیم اسلامی همواره به پیشرفت و به‌روز بودن مسلمانان تاکید شده است آن هم در دنیای امروز که عقب ماندن از

پنهان مانده است آشکار شود؛ زیرا هر ذهنی را نصیبی از فیض الهی است" و در جای دیگر می‌فرماید: "در بحث و گفت‌وگو بهره‌ستری است که بر بهره حفظ کردن تقدم دارد.... هیچ چیزی در علم همچون بحث و گفت‌وگو دانش‌پژوه را دانش‌آموخته نمی‌سازد" (شریعت‌مداری، ۱۴-۱۸: ۲۰۱۷).

در جمع‌بندی پاسخ‌های مربوط به عامل "مدیریت کارآمد"، پس از اجماع نظرات مصاحبه‌شوندگان این نتیجه حاصل شد که، مدیران شهری در شهر خلاق اسلامی بایستی از ویژگی‌های زیر برخوردار باشند:

۱. مدیران شهری بایستی با مسائل اسلامی آشنایی کافی داشته باشند و از دیدگاه اسلام در مورد مسائل مختلف آگاه باشند. در صورتی که مدیر شهر، آشنایی لازم را به امور دینی نداشته باشد استفاده از یک مشاور دینی در تصمیم‌گیری‌های مدیریتی ضروری است تا از میزان انطباق تصمیمات اتخاذ شده با معیارهای اسلامی آگاهی داشته باشد. از نظر مصاحبه‌شونده‌ها، اگر از افراد دین‌شناسی که به صورت تخصصی در حوزه‌ی شهرسازی و معماری کار کرده‌اند استفاده شود، بهتر است، زیرا آشنایی آنها به سبک شهر خلاق اسلامی و راه‌های دستیابی به آن بیشتر است.

۲. در امور شهری و وظایف محوله، برخورداری از تخصص، دانش و تجربه‌ی کافی یکی از پیش‌شرط‌های مدیریت شهری کارآمد محسوب می‌شود. یکی از مشکلات اساسی ما در مدیریت شهری عدم تخصص کافی مدیران می‌باشد. به لحاظ تاریخی شیخ بهایی، نمونه‌ی عملی یک مدیر شهری است که سبک ایرانی - اسلامی را در شهر

از میان عوامل شناسایی شده تشویق مردم به استفاده بیشتر از فناوری‌های نوین اطلاعاتی و ارتباطی بیشترین اهمیت را به خود اختصاص داد. در صورتی که مردم از این دانش برخوردار باشند حجم بالایی از سفرهای درون شهری کاهش یافته و در پی آن از اتلاف وقت و هزینه جلوگیری به عمل می‌آید و از حجم ترافیک و آلودگی‌های ناشی از آن کاسته می‌شود. این امر با فرهنگ‌سازی و تدارک کلاس‌های شهروند الکترونیک در مراکز آموزشی امکان‌پذیر است. مردم و شهروندان یک سوی این معادله هستند و در سوی دیگر آن فراهم‌سازی زیرساخت‌های لازم و دردسترس برای مردم است به نحوی که خدمات اینترنتی متنوع و قابل اعتماد برای شهروندان فراهم باشد تا با خیال آسوده از وجود نظارت کامل به رفع نیازهای روزمره خود بپردازند.

در مورد برگزاری کلاس‌های درس به صورت مجازی و اینترنتی مجموع نظرات پاسخگویان این بود که ترجیح آموزه‌های دینی به محدودسازی آنها به شرایط خاص و معدود است و به جای آن گسترش کرسی‌های درس و بحث و جایگاه‌های استادی و شاگردی اهمیت دارد. برای اینکه میزان یادگیری و فهم مطالب پس از یادگیری از زبان استاد به صورت حضوری و مباحثه بر سر آن با سایر افراد و شاگردان بسیار بیشتر است، و این ارتباط نزدیک و چهره به چهره پیامدهای مثبت بسیاری برای فرد دارد و می‌تواند نوعی درس زندگی برای وی باشد که چگونگی رفتار با هموعان و برقراری ارتباط با آنها را بیاموزد. در کتاب ارزشمند منیة المرید که در خصوص آداب دانشوری است چنین آمده است "مستحب است که فتوا دهنده، پرسش‌ها را بر حاضرانی که اهلیت آن را دارند بخواند و با آنان مشورت کند و با مدارا و انصاف با آنها به بحث بنشیند؛ هرچند آنان از او پایین مرتبه‌تر و در شمار شاگردان وی باشند. وی با این کار به پیشینیان اقتدا می‌کند و امید می‌رود که از این راه، آنچه از دید او

1. Shariatmadari

در مورد عامل "روابط خارجی و سیاست‌های مدیریتی" جمع‌بندی نظرات مصاحبه‌شوندگان به این صورت بود: در صورتی که این روابط به پیشرفت و تعالی کشور بیانجامد مفید و پسندیده است، زیرا که در حدیثی از پیامبر (ص) داریم که "دانش را بجوید هرچند در چین باشد" بنابراین استفاده از تجربیات موفق کشورهای دیگر و تبادل دانش و کالا با آنان به نحوی که باعث توسعه اقتصادی کشور شود مورد تاکید اسلام است، توجه به این نکته ضروری است که واردات محصولات سایر کشورها به صورت بی‌رویه و بدون برنامه که در نهایت به تعلیق چرخ تولید داخل منجر شود، مسئله‌ای است که امروزه گریبان‌گیر جامعه شده و به نظارت مناسب و مدیریت کارآمد نیازمند است تا به حمایت بیشتر از محصولات و کالاهای داخلی پرداخته شود. یکی از پیش‌شرط‌های تحقق شهر خلاق باز بودن درهای آن در پذیرش سایر افراد با فرهنگ‌های مختلف از نقاط مختلف جهان است. در صورتی که شرایط داخل به نحوی باشد که پرورش‌دهنده‌ی خلاقیت و پذیرای تنوع فرهنگی باشد طبقه‌ی خلاق خود به این مکان‌ها جذب خواهند شد، بنابراین دو عامل اول و دوم خود پیش‌زمینه‌ی تحقق عامل سوم هستند.

مجموع نظر مصاحبه‌شوندگان در مورد عامل آخر با عنوان "مشارکت و برابری حقوق زنان" بیان‌گر این مسئله بود که در اسلام به حقوق زنان توجه بسیاری شده است. قرآن کریم حکم به برابری زن و مرد می‌کند و به زنان آزادی عمل و استقلال می‌دهد، به این ترتیب زن می‌تواند همانند مرد دربارهی سرنوشت خویش تصمیم بگیرد. اراده و عمل او که تا ظهور اسلام به اراده‌ی مرد گره خورده بود از اراده و عمل مرد جدا شده و از تحت ولایت و قیومیت مرد در می‌آید و به مقامی می‌رسد که دنیای قبل از اسلام

اصفهان در دوره‌ی صفویه به نمایش گذاشت.

۳. در یک شهر اسلامی یک مدیر کارآمد بایستی از روابط عمومی و مهارت ارتباطی بالایی با شهروندان برخوردار باشد و از دانش روان‌شناسی و انسان‌شناسی بی‌بهره نباشد. بدین معنا که بدانند در برخورد با شهروندان و افراد جامعه چطور باید رفتار و عمل کند تا حرفش مورد قبول و پذیرش قرار گیرد.

جامع‌ترین دستوراتی که درخصوص مدیران و کارگزاران حکومتی در جامعه‌ی اسلامی موجود است، نامه‌ی حضرت علی به مالک اشتر می‌باشد که در آن کامل‌ترین معیارها و ویژگی‌ها گردآوری شده است. از جمله این معیارها می‌توان به توصیه‌هایی در خصوص جمع‌آوری مالیات، جهاد با دشمن، اصلاح وضع مردم، عمران منطقه، رعایت پرهیزکاری، ایثار، فرمان‌برداری خدا، رحم به زیردست و محبت و لطف به آنان، پرهیز از غرور و تکبر، رعایت انصاف، نکاتی در مورد ویژگی‌های زیردستان و مشاوران، به دست آوردن حسن‌ظن زیردستان، بیان طبقات مختلف جامعه و وظیفه‌ی حاکم در برخورد با آنان، توصیه‌های نظامی و جنگی، برخورداری از تقوای سیاسی، دینی و عملی، انتخاب و نظارت بر کار قضایی، بررسی امور بیچارگان و تاکید بسیار بر رسیدگی به امور آنان، جلب رضایت مردم، مقررات پیمان با دشمن، و... اشاره نمود (نامه ۵۳ نهج البلاغه).

در نهایت همان گونه که از زیرعامل‌ها مشخص است نکته‌ی اصلی بهره‌گیری از طبقه‌ی خلاق در سیستم مدیریتی است زیرا این افراد با استفاده از ایده‌های خلاقانه شهر را به سمت و سوی پیشرفت هدایت می‌کنند و مسئله دیگر مشارکت مردمی است به نحوی که شهر با مردم و برای آنان اداره شود و مردم جزیی از سیستم مدیریتی شهر باشند نه اینکه صرفاً برای آنان تصمیم گرفته شود.

باشد و درحقیقت به نوعی از دل آن برآمده باشد. در این تحقیق تلاش شده است که نسبت به بومی‌سازی شاخص‌های شهر خلاق مبتنی بر دیدگاه اسلامی در حد مقدور اقدام نماییم.

در این راستا، پس از جمع‌آوری یک سری شاخص‌های مطرح شده در سایر منابع و متون و تفکیک آنها به حوزه‌های مختلف، مواردی که در ارتباط با بخش مدیریت و فناوری اطلاعات بودند در قالب یک پرسشنامه گردآوری نموده و انطباق آنها را با دیدگاه اسلامی از طریق طلاب حوزه‌های علمیه شهر اصفهان مورد سنجش و ارزیابی قرار دادیم. از تکنیک تحلیل عاملی اکتشافی به‌عنوان ابزاری در راستای طبقه‌بندی شاخص‌های تعریف شده استفاده گردید و درنهایت شاخص‌های مورد بحث به چهار دسته: «توسعه‌ی زیرساخت‌های فناوری نوین اطلاعاتی»، «مدیریت کارآمد»، «روابط خارجی و سیاست‌های مدیریتی» و «مشارکت زنان در مدیریت شهری» طبقه‌بندی شدند.

نقطه قوت این مطالعه در نتایجی است که از طریق مصاحبه‌های عمیق با پرسش‌شوندگان حاصل شد، زیرا به نکات بسیار مهم و موثر اشاره شد که در صورت پیاده‌سازی آنها در شهر، دستیابی به شهر خلاق ایرانی- اسلامی در حوزه‌ی مدیریت و فناوری اطلاعات میسر خواهد شد. این نکات شامل موارد زیر می‌باشد:

در عامل اول بر بهره‌گیری از فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی با هدف نظارت بر محتوای مطالب، افزایش آگاهی و دانش مردم در حوزه‌ی فناوری اطلاعات و شهروند الکترونیک، فراهم‌سازی زیرساخت‌های مناسب و استفاده از تکنولوژی‌های جدید، گسترش کلاس‌های درس و بحث به‌صورت حضوری و محدودسازی مراکز آموزش مجازی تأکید گردید. عامل دوم بر مدیریت مشارکتی با بهره‌گیری از طبقه‌ی خلاق در سیستم مدیریت شهری و لزوم آگاهی مدیران به مسائل شهری، جامعه‌شناسی و

با همه قدمت خود و در همه ادوارش چنین مقامی را به زن نداده بود (طباطبایی^۱، ۱۹۹۷، ج ۲: ۲۷۸).

خداوند در قرآن به دفعات مکرر از زنان تجلیل کرده و نه تنها آنان را پایین و ناتوان نشمرده، بلکه در موارد بسیار آنها را عزیز داشته است (صارمی و مجیدی^۲، ۲۰۱۲: ۳۳). حضرت علی (ع) زن را امانت الهی می‌داند «زنان امانت خدا بر شما هستند به ایشان زیان نرسانید و بر ایشان سخت نگیرید» (نهج البلاغه، ترجمه‌ی دشتی، ۱۳۸۸، ص ۳۸۲) امام علی (ع) بیش از هر مکتب مادی طرفدار زن است، مدارا با زنان را تحت هر شرایطی حتی در صورت بدرفتاری و اهانت لازم و ضروری دانسته و خشونت و تعرض به او را محکوم نموده است (صارمی و مجیدی، ۲۰۱۲: ۴۲). برهمن اساس نظر قریب به اتفاق مصاحبه‌شوندگان بر این بود که برابری حقوق زن و مرد در سیاست‌های مدیریتی بایستی لحاظ شود. و شرایط شهر به نحوی باشد که زنان به راحتی و در امنیت کامل امکان حضور در جامعه را داشته باشند و نقش‌های اجتماعی خود را به نحو احسن ایفا نمایند

۵ جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

شهرهای خلاق، مراکزی هستند که ویژگی‌های منحصر به فردی را در محیطی جذاب برای افراد متخصص و هنرمند و به‌طور کلی افراد خلاق فراهم می‌سازند. یکی از مولفه‌های کلیدی فراهم ساختن چنین محیطی، مدیریت مناسب و شایسته است تا فناوری اطلاعات و ارتباطات بتواند به‌عنوان ابزاری در جهت اعتلای سایر بخش‌های جامعه قرار گیرد. توجه به این نکته ضروری است که ورود به شبکه‌ی جهانی جذاب است؛ اما از سوی دیگر، حفظ ویژگی‌های بومی و اصالت فرهنگی، ملی و محلی نیز بسیار ارزشمند است. برهمن اساس، پژوهش حاضر در پی یافتن الگویی از توسعه برای شهر می‌باشد، که حامی فرهنگ بومی و اصالت دینی و مذهبی

² Sarami & Majidi

¹ Tabatabai

در جهت برقرای عدالت بین زنان و مردان باشد تا زنان به راحتی و در امنیت کامل با امکان حضور در سطح شهر را داشته باشند و بتوانند نقش‌های اجتماعی خود را ایفا کنند.

در نهایت این گونه می‌توان گفت که شهر خلاق ایرانی - اسلامی رویایی دور از دسترس نیست، همان گونه که در قرون گذشته شهرهای اسلامی پرچمدار توسعه‌ی شهری و در حقیقت امر، «شهر خلاق» بوده‌اند، امروزه هم با انطباق اصول اسلامی با واقعیت‌های جامعه‌ی مدرن می‌تواند به شکوفایی شهرهای جهان اسلام منجر شود.

مردم‌شناسی و همچنین بهره‌گیری مدیران از مشاوران دینی در صورت نیاز تاکید دارد.

عامل سوم در پی برقرای روابط سالم و پویا با سایر شهرها و کشورها است، به نحوی که به توسعه‌ی داخلی منجر گردد و این امر مستلزم وجود قوانین و سیاست‌های مدیریتی و حکومتی باز، مشارکتی و انعطاف‌پذیر است که در نهایت به جذب طبقه‌ی خلاق به شهر منجر خواهد شد.

عامل چهارم با توجه به تاکید اسلام به برابری حقوق زن و مرد، بر این نکته تأکید دارد که جهت‌گیری سیاست‌های مدیریتی در شهر بایستی

۶ منابع

- Amiri, M., Zolfagharzadeh, M., Ziyari, K., Ashtari, H. (2019). Literature Systematic Review Method Implementation in Dimensions, Components and Indicators Identification of the Creative City. *Geographical Urban Planning Research (GUPR)*, 7(4), 701-722, [In Persian].
- Alizadeh, M., Lotfi, H. (2019). Explaining the Effectiveness of the Membership of the Creative Cities Network on Sustainable Urban Development. *Journal of Studies of Human Settlements Planning*, 14(3), 661-675, [In Persian].
- Center of excellence of Creative Industries and innovation. (CCI). (2012) ، CCI creative city index 2012.
- Competence Centre on Composite Indicators and Scoreboards (COIN). (2017) ، Cultural and Creative Cities Monitor 2017 ، Oint Research Centre (JRC) ، the European Commission's Science and Knowledge Service ، Ispra ، Italy.
- Evans, G. (2009), "Creative Cities ، Creative Spaces and Urban Policy", *Urban Studies*, 46(5&6), 1003-1040;
- Florida, R. (2005), *Cities and the Creative Class*, Routledge, New York, London.
- Florida, R. (2002), *The rise of the creative class. And how its transforming leisure, community and everyday life*, Newyork, n, y: basic books
- Fischel, I. W. (1956). "The City in Islam", *Middle Eastern Affairs*, 7 ,227-232
- Ghorbani, R., Hossein Abadi, S., Toorani, A. (2013). Creative cities: as cultural approach in urban development. *Arid Regions*

- Geographic Studies, 3 (11), 1-18, [In Persian].
- Goodarzi soroush, M. M., Aminzadeh Goharrizi, B., Naghizadeh, M. (2012), Manifestation of Islamic Thought in the City with the Presence of School in the Neighborhood, Studies on Iranian Islamic City, 7(2), 99-108, [In Persian].
- Goldberg-Miller, S. B. D., Heimlich, J. E. (2017). Creatives' Expectations: The Role of Supercreatives in Cultural District Development. Cities, 62, 120-130.
- Grodach, C. (2012), Before and After the Creative City: The Politics of Urban Cultural Policy in Austin, Texas, Journal of Urban Affairs, 34, 81-97
- Hassan, R. (1972). "Islam and Urbanisation in the Medieval Middle East", Ekistics, 33, 108-109
- Heidaripour, E. (2020). Develop a planning model for the creative city of Isfahan handicrafts using a conceptual model. Journal of New Attitudes in Human Geography, 12 (1), 787-796, [In Persian].
- Javid, M.H., Hosseinpour, S.A., Akbari Motlagh, M. (2013). Creative City, Strategic Planning, Volume 1, Tahan Publications, Tehran, [In Persian].
- Khaledian, S., Karimian, H., Pourahmad, A., Mazaherian, H. (2014), Elaboration of The Position of Islam in The Urbanism Trend and Organization of Iranian Urban Space, Journal of Studies On Iranian Islamic City, 5(17), 5-8, [In Persian].
- Landry, Ch. (2008), The creative city. A Toolkit for ueban innovators, 2nd Edition, Near Stroud, Comedia.
- Landry, Ch .(2013), Creative City Index Comfortable or Captivating, an assessment of Palmerston North, Print synergy, Palmerston North City Council, June 2013.
- Landry, Ch, Bianchini, F. (1995), The Creative City. Demos
- Montalto, V., Jorge Taco Moura ,C., Langedijk, S., Saisana, M .(2019) , Culture counts: An empirical approach to measure the cultural and creative vitality of European cities ,Cities, 89, 167-185
- Mokhtari, R., Marsousi, N., Aliakbari E., Amini, D. (2016), Specifying of Localization Criteria Indicators of Place and Space Creative City by Iranian - Islamic Approach, Studies on Iranian Islamic City, 6(22), 23-39, [In Persian].
- Maleki, S., Moradi Mofar, S., Hosseinzadeh, A. (2015). Prioritization of Creative City Indicators Using ANP Network Analysis Model (Study Area: Urban Areas One and Four of Zanjan City), Sustainable City Quarterly, 2 (1), 78-98, [In Persian].
- [MOKHTARI](#) [MALEKABADY, R., SAGHAEI, M., IMAN F.](#) (2014), Classification of Fifteen Regions in Isfahan City Based on the Creative City Indicator Using Models in Regional Planning, Research and Urban Planning, 5(16), 105-120

- Nahj al-Balaghah "Collection of sermons, letters and short words of Imam Ali Ibn Abi Talib (AS)", translated by Abdul Mohammad Ayati. (1999). Islamic Culture Publishing Office, Tehran, [In Persian].
- Naqizadeh, M. (2010). Reflections on the Islamic City, Studies on Iranian Islamic City, 1(1), 1-14, [In Persian].
- Reckwitz, A. (2009), Die Selbstkultivierung der Stadt. Zur Transformation moderner Urbanität in der "creative city". In: *Mittelweg* 3618 (2): 2-34
- Rodrigues, M., Fracco, M. (2020), Networks and performance of creative cities: A bibliometric analysis. *City, Culture and Society*, 20, No 100326.
- Rafieeyan, D., Shabani, M. (2015). Analysis of Urban Creativity Indices in Settlement System of Mazandaran Province. *Geography and Territorial Spatial Arrangement*, 5(16), 19-34, [In Persian].
- Rezaian Qaraguzlu, A., Ghaderi, E., Mir Abbasi, R. (2013). Creative city planning, Azarakhsh Publications, Tehran, [In Persian].
- Sarvar, R., Akbari, M., Amani, M., Talashi Anbouhi, M. (2017). Efficiency analysis of urban neighborhoods in terms of creative city indicators (Case study of Bonab city). *Quarterly Journal of the Iranian Geographical Society*, 4 (48), 322-351, [In Persian].
- Soleimani, A., Jahangiri, M. (2015). Investigation and evaluation of infrastructures and indicators of creative city in Tehran (case study of 22nd district of Tehran). Master Thesis, Qazvin University, [In Persian].
- Shariatmadari, H. R. (2017). Religion of Knowledge, translation of the book Al-Murad Man Minya Al-Murid by Seyyed Mohammad Reza Tabatabai Dar Al-Alam Publications, Qom, [In Persian].
- Sarami, S., Majidi, H. (2012), The Study of Women Position in Nahjolbalaqa, *Woman and Culture*, 13(4), 31-42, [In Persian].
- Tabatabai, M. H. (1997). Al-Mizan Fi Tafsir Al-Quran, first edition, publications of the Scientific Institute, Beirut, [In Persian].
- The Holy Quran.
- Zherdev, N. (2014), Festivalization as a Creative City Strategy, Doctoral Working Paper Series, IN3 Working Paper Series, 14, No. 002, 5-25.
- <https://www.amar.org.ir/census>